

Sovietinė preliudija

Žmonės pasakojo, kad žvaigždės dar mirgėjo, bet dangus jau švito. Medžiai ir krūmai po truputį ėmė ryškėti tamsoje. Staiga jų viršūnėmis iš Rusijos pralėkė bolševizmo vėjas. Atgijęs miškas iš baimės pasviro, suošė pamėklės balsu. Ir pabaidytas sniegas, baikščiai šiugždėdamas, pasipylė nuo pajudintų šakų.

Kai baigėsi 1914 metų liepos 28 dieną (antradienį) kilęs Pirmasis pasaulinis karas, kai 1918 metų lapkričio 11 dieną (pirmadienį) Vakarų ir Rytų frontuose buvo nutraukta ugnis ir paklojus milijonus gyvybių Europoje nedrąsiai imta dairytis taikos, 1918 metų gruodžio 16 dieną (pirmadienį) Maskvoje sulipdyta Lietuvos laikinoji revoliucinė darbininkų ir varginųjų valstiečių valdžia, vadovaujama Vinco Mickevičiaus-Kapsuko, savo manifeste džiugiai iš svetur paskelbė, kad nekenčiam vokiečių karinės okupacijos, lietuviškos tarybos ir visų kitų buržuazinių tautinių tarybų bei komitetų valdžia nuversta. Visa valdžia nuo šiol amžiams pereina į Lietuvos darbininkų ir mažžemių valstiečių deputatų rankas. Valio! Uraaa!!!..

Vinco Mickevičiaus-Kapsuko sapnas

Išvargintas revoliucinės kovos, Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybės pirmininkas Vincas Mickevičius-Kapsukas net nepajuto, kaip prie buržuikos užsnūdo. Miegojo revoliucionierius atmerktomis akimis, stovėdamas.

Sustiręs nuo šalčio, prie įkaitusios buržuikos Kapsukas sapnavo gimtąją sodybą Būdviečių kaime, Vilkaviškį vasarą, Mintaujos gimnaziją, Seinų kunigų seminariją, caro draustą lietuvišką spaudą, knygnešių sąjungą, nepakeliamą „Varpo“ gausmą... Ir Marijampolę pavasarį, kai 1905 metais per spektaklį „Amerika pirtyje“ ketino užsokti ant scenos ir surikti „Šalin caro valdžią!“

Sapnavo Kapsukas ir Dono pėstininkų pulką, kurį Sūduvoje baudėsi patraukti į revoliucijos pusę. Sapnavo ir Rusijos caro kalėjimus. Žandarų savivalę. Katorgą.

Tada slogiame sapne, kai suledėjęs Kapsuko kūnas ėmė pamažu atitirpti, it geroji fėja pasirodė Pasaulinė revoliucija. Tačiau, įgavusi giltinės pavidalą, šmėkla netrukus jau darbavosi dalgiu, nepalikdama žemėje akmenų ant akmenų.

Kapsukas visaip vijo pasibaisėtinus vaizdus ir, girdėdamas raudas, aimanas ir žmonių pagalbos šauksmus, norėjo nedeldamas prabusti. Deja, vis giliau grimzdo į sapną.

Staiga atsiplėšęs nuo verkiančios žemės, ėmė kilti į dangų. Regėjo visuotinę neteisą, kapitalo vergiją, Amerikos dangoraižius, Šveicarijos Alpes ir žaliuojančias kalvas Škotijoje, kur

vyras po kiltu niekada nevilki apatinių. Tai Kapsuką pralinksmino. Sapne jis ėmė kvatotis.

Pamačius tolumoje Maskvos kremliaus bokštus, kai krūtine prisiglaudė prie buržuikos, Kapsukui papildėje maloniai suplazdeno drugeliai. Revoliucionieriui ėmė dygti sparnai. It Viešpaties siųstas angelas dabar jis sklendė virš Uralo kalnų, Rusijos Sibiro, girdėjo Petrograde 1917 metų Vasario revoliucijos griausmą, matė bolševikų Spalio perversmą, karinį komunizmą, raudonąjį terorą.

Kai skrydyje nuo Petrapilio, pagavęs palankų vėją, pasuko Daugpilio kryptimi, jam į ausį ėmė šnabždėti ant Frydricho Engelso nugaros skrendantis Marksas. Barzdotas vokiečių filosofas, glausdamas prie širdies savo „Kapitalą“, nuobodžiai kartojo, kad po Europą klaidžioja komunizmo šmėkla, o visų šalių proletarai privalo susivienyti.

Kažkurią akimirką, kai Vincas Mickevičius-Kapsukas trumpam iš dangaus nusileido ant Pirmojo pasaulinio karo nuniokotos žemės, broliško kapo duobėje, sustoję iškilminga rikiuote, jį it Egipto faraoną sveikino vaškinis pasaulio proletariato vadovas Vladimiras Iljičius Leninas ir caras Nikolajus II su šeima, Visos Rusijos centro vykdomojo komiteto pirmininkas Jakovas Sverdlovas ir net Lietuvos patriarchas Jonas Basanavičius. Šalia Vokietijos kaizerio Vilhelmo II kariaunos saugomo patriarcho stovėjo pora beginklių gudų ir geležinis ČK vadovas Feliksas Dzeržinskis su naganu rankoje. Greta jo – madingai juoda oda nuo galvos iki kojų apsitempęs Sovietų Rusijos karo tarybos pirmininkas Levas Trockis ir ant molinių kojų stovintis autokratas Antanas Smetona. Jam įžūlus

Lenkijos viršininkas Juzefas Pilsudskis skaldė antisovietinius anekdotus.

Antroje rikiuotės eilėje glaudėsi gesintomis kalkėmis apibarstyti Lietuvos Tarybos nariai, už jų – Lietuvos Respublikos prezidentai Stulginskis ir Grinius, džiovos iškamutas Vincas Kudirka su kanklėmis rankose bei baugiai mažus Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Lietuvos genijus, niūniuodamas savo „Noktiurną cis-moll“, rankose it ikoną iškėlęs laikė tapybos šedevrą „Bičiulystė“.

Netrukus, palikus baugią negyvėlių rikiuotę, sapnas Vincą Mickevičių-Kapsuką nuskraidino į Vilnių, kur apimtas nevilties kaukė geležinis vilkas. Virš miesto vietoj saulės danguje jau kilo milžiniška penkiakampė žvaigždė, o žmonės gatvėse it vaiduokliai slankiojo su kūjo ir pjautuvo antsiuvais prie šimtasiūlių.

Ant Gedimino kalno, pabaidęs laukinį žvėrį, Kapsukas pilies bokšte iškėlė Stalino įduotą raudoną proletariato vėliavą. Įkvėpęs iš Rusijos nešamo revoliucijos oro, miestui ir pasauliui mintyse džiugiai užmaurojo, kad visa valdžia nuo šiol priklauso Lietuvos darbininkų, mažžemių ir bežemių taryboms, o jis – draugas Vincas Mickevičius-Kapsukas – yra visų jų pirmininkas.

Tada, pridėjęs ranką prie širdies, iškilmingai Gedimino kalne prisiekė, kad su žmonėmis, kurie nedarys su mumis sabotažo, darbuosimės ir nesiklausysime, ką jie mano apie bolševizmą, nesidomėsime, kas labiau patinka – Kapsukas, Leninas, Trockis, Sverdlovas ar draugas Stalinas.

Po šios priesaikos danguje plykstelėjo žaibas, pasigirdo griaustinis. Iš požemių karalystės pasirodė pragaro liepsnos,

į dangų ėmė kilti juodų dūmų stulpai, juos lydėjo inkštimas, riksmas. Kapsukas norėjo perrėkti piktus balsus – veltui. Vėliau nuo žaibo užsiliepsnojusiais sparnais bandė užsikimšti ausis. Tačiau, kad ir kaip stengėsi, vis girdėjo jam skirtus keiksmus.

Gerokai papurtytas raudonarmiečio, Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybės pirmininkas po valandėlės prabudo. Visu kūnu prilipęs prie įkaitusios buržuikos, svylantis ir garuojantis, iš pradžių draugas Vincas Mickevičius-Kapsukas nesuprato, kas jis, kodėl ir iš kur. Raudonarmiečio apipiltas kibiru vandens, sugrįžo į rūsčią tikrovę. Buvo žiema, 1918 metų gruodis.

Permanentinė revoliucija ir Raudonosios armijos žygis į Lietuvą

Iš revoliucinio Petrogrado Vinco Kapsuko galvon vis ataidėdavo šūkių – jie bolševiką persekiojo dieną ir naktį.

Šalin kapitalą! Tegyvuojama socializmas! Tegyvuojama Internationalas! Tegyvuojama Raudonoji darbininkų armija! Tegyvuojama Pasaulinė revoliucija ir Komunistų partija!

Anot balsų, ilgai laukta Spalio socialistinė revoliucija pagaliau įvyko. Rusijos darbininkai ir valstiečiai nusimetė priešpados jungą. Nuvertus carą Nikolajų II, atėjo eilė ir laikinajai Aleksandro Kerenskio buržuazinei vyriausybei. 1917 metų lapkričio 7 dieną (trečiadienį) Kerenskis visiems laikams krito.

Dabar visiems tapo lengviau kvėpuoti. Lenino vadovaujami bolševikai, išvaikę Steigiamąjį susirinkimą, perėmė valdžią į savo rankas. Vincas Mickevičius-Kapsukas, prisiminęs revoliucijos apimtą Petrogradą, iš malonumo apsilaižė.

Atskubėjęs iš emigracijos Amerikoje, Kapsukas iškart įstojo į bolševikų eiles. Su ugnele redagavo Lietuvos socialistų leidžiamą „Tiesą“, abiem rankomis RSDDP(b) suvažiavime palaiškė Komunistų internacionalo (Kominterno) įkūrimą. Galbūt todėl iškart buvo pastebėtas – naujojoje sovietų vyriausybėje gavo Lietuvos reikalų komisaro postą. Tačiau tai buvo praeitis. Dabar reikėjo žiūrėti į ateitį. O ji atrodė kaip niekada šviesi. Žinoma, blaiviai mąstė Vincas Kapsukas, jei ne pasaulinio proletariato vadas Vladimiras Iljičius Leninas, nežinia kaip būtų pasisukęs istorijos ratas.

Leninas – žmonijos genijus, neabejojo Vincas Mickevičius-Kapsukas. Iš emigracijos Šveicarijoje vokiečių užplombuotame vagonė per Skandinaviją atbildėjęs į revoliucijos apimtą Petrogradą, jis iškart ėmė veikti. Mėtė pėdas. Slapstėsi Razlive. Konspiracijos sumetimais nusiskuto barzdą ir ūsus. Tai dėl jo sumanumo Rusijos sostinėje buvo užimtas paštas, telegrafas ir tiltai – paralyžuota Laikinoji buržuazinė vyriausybė, kurią prieš Žiemos rūmų pasišovė ginti tik junkeriai – moters meilės dar nepatyrę snargliai. Tai ne kas kitas, o didysis Leninas iškėlė Pasaulinės revoliucijos idėją, kurią įgyvendinti šiandien tenka Kapsukui.

Leninas... Leninas... Kapsukui malonu prisiminti, kaip iš tolo matė jį Ciuriche, atsitiktinai prasilenkė Berne, kur anuomet universitete studijavo ne tik filosofiją ar sociologiją, bet

ir politinę ekonomiką. Vincas Mickevičius-Kapsukas su Vladimiru Iljičiumi Leninu – iš istorijos šio fakto niekaip neišbrauksi – buvo susitikę ir austrų valdomame Poronine. Tada Tatrų kalnuose – pirmą ir paskutinį kartą – smagiai kelias minutes pasiplepėjo marksizmo-leninizmo tema. Tiksliau, kaip visada, kalbėjo tik Leninas, kuris viską pasaulyje išmanė geriausiai, o prasižiojusius oponentus akimirksniu užčiaupdavo, apšaukęs politinėmis prostitutėmis, debilais, oligofrenais ar degeneratais.

Taip, jei ne Vladimiras Iljičius Leninas, mintijo Vincas-Mickevičius Kapsukas, nebūtų jis šiandien raudonasis komisaras – Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybės pirmininkas. Jei ne Vladimiras Iljičius Leninas, nesėdėtų dabar Daugpilyje ir nelauktų, kol Raudonoji armija išvaduos Lietuvą iš buržuazijos. Jei ne Leninas, nieko gero nebūtų šioj žemėj, buvo įsitikinęs Kapsukas.

Žinoma, revoliucijoje dalyvavo ne tik Leninas. Dar buvo Levas Kamenevas (Levas Rozenfeldas), Grigorijus Zinovjevas (Ovsejus-Girša Radomyslskis-Apfelbaumas), Levas Trockis (Leiba Bronšteinas), Jakovas Michailovičius Sverdlovas, Rykovas, Čičerinas, Lunačiarskis, Dzeržinskis...

Su juodu it velnias Jakovu Michailovičiumi Sverdlovu Kapsukas kurį laiką praleido Krasnojarsko persiuntimo kalėjimo kameroje. Susidraugavo. Dalinosi duona, druska. Nors gyva-plaukiais apaugęs Jakovas buvo dar pienburnis – penkeriais metais jaunesnis už Vinčą, – tačiau jau tada galima buvo nuspėti, kad šis trumparegis akiniuotis toli eis. Ir išties – Kapsuko spėlionės pasitvirtino. Šiandien Kristaus amžiaus sulaukęs

draugas Jakovas Michailovičius Sverdlovas buvo VCIK – Visos Rusijos centro vykdomojo komiteto – pirmininkas, antras asmuo valstybėje po Lenino, jo rankose sutelkti pirmosios socialistinės valstybės ištekliai, antraip tariant, šalies gyvybiniai resursai – babbės.

Gerai, pagalvojo Vincas Kapsukas, kad iš fiziškai silpnesnio, tačiau ūmaus būdo Jakovo jis anuomet nesišaipė, be priežasties nespardė jam užpakalio. Atvirkščiai, abu gerai sutarė. Kilus sanitarinių ar higienos problemų, Kapsukas mielai skalbdavo Jakovo pamėtėtas kojines, apatinius. Patarnaudavo prie stalo. Vakarop rusiškai dainuodavo lopšines, kai jis, apimtas politinės karštinės, blaškydavosi su menamu kirviu rankoje, bauddamasis išžudyti visą caro šeimą.

Vėliau jaunuolių keliai išsiskyrė. Tačiau neseniai Maskvoje pasimatę prie Kremliaus sienos, kur 1918 kovą iš Petrogrado buvo perkelta RSFSR sostinė, apsikabino, išsibučiavo kaip broliai. Jakovas tąkart prasarė, kad nepamiršo Kapsuko – jo gerumo, paslaugumo, jautrios širdies. Tai, žinoma, glostė lietuviui bolševikui savimeilę, nes Jakovas palaikė dalykinius santykius ne tik su Leninu – RSFSR liaudies komisarų tarybos pirmininku, bet ir su perspektyviu tautybių reikalų komisaru Josifu Stalinu, su kuriuo Sverdlovas kažkada dalinosi tremtinio vargais Jėnisejaus apskrities Kureikos gyvenvietėje.

Beje, apie trobos kaimyną Staliną Jakovas vėliau liūdnoškai prasarė: „Mes pernelyg gerai vienas kitą pažįstam. Skaudžiausia, kad tremtyje ar kalėjime žmogus prieš jus apsinuogina, atsiskleidžia per menkiausias smulkmenas... Su draugu šiandien gyvename skirtinguose butuose, tad retai pasimatom.“

Išskirtinę vietą šioje revoliucionierių galerijoje užėmė revoliucijos demonas Levas Davidovičius Trockis – nežemiško veiklumo revoliucionierius, puikus oratorius, publicistas, tikėjęs, kad socialistinė revoliucija prasideda nacionalinėje arenoje, vystosi internacionalinėje ir baigiasi pasaulinėje arenoje. Tai dėl jo energijos ir organizacinio talento 1918 metais buvo sukurta Raudonoji armija – sovietų valdžios ramstis, – be kurios nebūtų įmanoma įvesti naujosios tvarkos ir svajoti apie pasaulinę revoliuciją.

*С отрядом флотским
Товарищ Троцкий
Нас поведет в смертельный бой.**

Metais vyresnis už Kapsuką – abu dar nebuvo sulaukę keturiasdešimties, – Levas Davidovičius Trockis šiandien užėmė ypač reikšmingas karinių reikalų komisaro bei Sovietų Rusijos karo tarybos pirmininko pareigas. Be to, jis drauge su Sverdlovu diktavo revoliucionieriams rūbų, avalynės ir aksesuarų madas. Tai Levo Davidovičiaus Trockio pavyzdžiu komisarai nuo šiol pamėgo vilkėti tik juodus odinius švarkus, odines galinė kelnes, kulšis aptempiančius aulinius batus ir nešioti kepures su snapeliu bei penkiakampe žvaigžde. Žemiau juosmens pagal naujųjų laikų stilių būtinai turėjo tabaluoti mauzeris medinėj dėtuvej, o praeivio akį traukti prie krūtinės prisegtas raudonas kaspinas. Aršiausios bolševikės taip patėjo koja kojon

* Su laivyno būriu
Draugas Trockis
Mus ves į mirtiną mūšį.

su Trockio mada. Tik vietoj galifė jos segėjo odinius sijonus ir ryšėjo raudonomis skarelėmis.

Nors Kapsuko santykiai su Trockiū nebuvo tokie šilti kaip su draugu Sverdlovu, jo vadovaujama Raudonoji armija šiandien sėkmingai stūmėsi per Lietuvą. Tai buvo Pskovo ir Internacionalinė divizijos, papildytos Vilniaus penktuoju pulku, kur tik labai gerai paieškojus galima būtų rasti vieną kitą lietuvį. Tačiau Kapsukui didelio rūpesčio tai nekėlė. Viskas vyko sklandžiai ir pagal Maskvos planą.

Vis dažniau būnant svetur Vincą Mickevičių-Kapsuką pasiekdavo geros žinios iš Vilniaus. 1918 metų gruodžio 15 dieną (šeštadienį) Vilniaus darbininkų taryba, kuriai vadavo ne itin didelio išsilavinimo draugas Pranas Eidukevičius, miesto salėje, kur šandien Nacionalinė filharmonija, paskelbė mieste sovietų valdžią. Po savaitės Lietuvos sovietinę respubliką dekretu pripažino Maskva, o parašą po juo suraitė pats Liaudies komisarų tarybos pirmininkas Vladimiras Uljanovas (Leninas). Žemiau pasirašė ir begalybę bolševikų paslapčių žinantis Liaudies komisarų tarybos reikalų valdytojas Vladimiras Bonč-Brujevičius bei Lenino ištikimoji sekretorė Lidija Fotijeva.

„Nuo šios dienos Vilniaus proletariatas išsivadavo iš vergovės ir pradėjo naują istoriją, laisvo proletariato gyvenimą. Įduodamas mums raudoną vėliavą, pavesdamas mums ją nešti ir vesti su ja į kovą dėl Lietuvos darbininkų klasės išsivadavimo, proletariatas laukia iš mūsų, kad mes išreikštume jo valią, visų pirma, kad jis, ir tiktai jis, yra Lietuvos valdovas ir kito šeimininko nepripažins“, – pakiliai posėdyje kalbėjo draugas

Eidukevičius – vieningos Lietuvos ir Baltarusijos darbininkų partijos įkūrėjas.

Sužinojęs apie Vilniuje paskelbtą sovietų valdžią, Kapsukas tą dieną negalėjo nuslėpti džiugesio. Norėjo visus išbučiuoti. Pasidalinti laime. Juolab kad pirmyn žygiuojant Raudonajai armijai nekenčiama Lietuvos Taryba ir Augustino Voldemaro buržuazinė vyriausybė jau pustėsi padus iš Vilniaus sprukti į Kauną.

Bolševikų Raudonoji armija, užėmusi Novoaleksandrovską (Zarasus), Uteną, Švenčionis, septynmyliais žingsniais artėjo prie Vilniaus. Tiesa, čia tvyrojo šiokia tokia sumaištis. Anot Vilniaus vyskupo Jurgio Matulaičio, įvairios partijos ėmė varžytis dėl miesto ir valdžios: „Bene ar net 6 tik žmonių kuopos savinosi Vilniaus valdžią: Lietuvių Taryba, Vokiečių Kareivių Taryba, Lenkų Komitetas, Darbininkų (maksimalistų) Taryba; – tų pačių maksimalistų Taryba, susidariusi Vileikoje (apskričio Vileika) su Kapsuku, dar rusų paliktoji miesto Valdyba.“

Tačiau Vincas Mickevičius-Kapsukas nebijojo sunkumų. O darbai nelaukė. Buvo brangi kiekviena valanda, minutė. Reikėjo ruošti dar Maskvoje sudarytos Lietuvos laikinosios revoliucinės darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybės posėdžiui.